

kan nævnes sager om en persons bolig, arbejde og helbred. I sager om opsigelse eller ophævelse af boliglejemål, om opsigelse eller ophævelse af ansættelsesforhold eller om personskade er lejeren, arbejdstageren og skadelidte ofte i en svag stilling i forhold til udlejer, arbejdsgiveren og skadevolderen, og samtidig vil sagerne kunne have stor velfærdsmæssig betydning for den, der risikerer at miste sin bolig, den, der risikerer at miste eller har mistet sit arbejde, og den, der er kommet – måske alvorligt – til skade. I de nævnte sager foreslås i øvrigt en særlig afvejningsregel, jf. nedenfor om stk. 3.

Som et andet eksempel kan nævnes sager om forældremyndighed, hvor ansøgeren risikerer at miste forældremyndigheden eller del i forældremyndigheden. Sådanne sager har så afgørende betydning for ansøgeren, at det normalt vil være udslagsgivende, herunder selv om ansøgeren har tabt sagen i første instans og nu ansøger om fri proces til appel. Det bemærkes, at sager i første instans af denne karakter er omfattet af den foreslåede regel i § 327, stk. 1, nr. 1, og at § 328, stk. 2, nr. 1, således netop får betydning i appelsager. Det bemærkes endvidere, at særlige omstændigheder kan begrunde, at udgangspunktet fraviges, og at der dermed ikke gives fri proces. Sådanne særlige omstændigheder kan navnlig bestå i oplysninger om, at ansøgeren har udøvet vold over for barnet eller har misbrugt barnet seksuelt, eller – hvis der er tale om et stort barn (som udgangspunkt over 12 år) – om, at barnet klart ønsker at bo hos den anden af forældrene.

Nr. 2 nævner udsigten til, at ansøgeren vil få medhold i sagen. Hvis ansøgeren har god udsigt til at få medhold i sagen (overvejende sandsynlighed for at få medhold), taler det for at give fri proces. Hvis ansøgeren har ringe udsigt til at få medhold i sagen, taler det imod at give fri proces. Alt andet lige vil personer, der har økonomisk mulighed for at afholde udgifterne ved en retssag, være mere tilbøjelige til at bruge penge på en retssag, desto større udsigten er til at få medhold.

Nr. 3 nævner sagsgenstandens størrelse. Fri proces bør afslås, hvis sagen er bagatelagtig. En sag kan i overensstemmelse med nuværende administrativ praksis anses som bagatelagtig, hvis den har en økonomisk værdi under ca. 3.000 kr. og ikke har videregående betydning, hverken for ansøgeren eller andre.

Nr. 4 nævner størrelsen af de forventede omkostninger. Det følger allerede af den foreslåede regel i § 325, stk. 1, at fri proces afslås, hvis omkostningerne ved sagen må antages at blive uvæsentlige i forhold til ansøgerens indtægtsgrundlag. *Nr. 4* har derfor navnlig betydning, hvis omkostningerne må forventes at blive

urimeligt høje set i forhold til det, sagen drejer sig om. Er det tilfældet, bør fri proces afslås.

Nr. 5 nævner muligheden for at få sagen afgjort ved et administrativt nævn eller et privat klage- eller ankenævn, der er godkendt af ministeren for familie- og forbrugeranliggender. Fri proces bør afslås, hvis ansøgeren har forsømt at forsøge at få sagen afgjort ved et sådant nævn, medmindre sagen ikke er egnet til nævnsbehandling, eller nævnsbehandling ville være forgæves. En sag, der kræver bevisførelse i form af parts- eller vidneforklaringer, er sjældent egnet til nævnsbehandling. Nævnsbehandling kan for eksempel anses for forgæves, hvis modparten på forhånd har tilkendegivet ikke at ville efterkomme en nævnsafgørelse.

Som nævnt er opregningen af hensyn ikke udtømmende. Som eksempler på andre hensyn, der kan indgå i vurderingen, kan nævnes ansøgerens adfærd i forbindelse med kravets opståen og alternativer til at anlægge retssag. Der bør således for eksempel ikke gives fri proces til sager, der udspringer af et forsætligt strafbart forhold, som ansøgeren ved endelig dom er fundet skyldig i, medmindre det krav, som er rejst mod ansøgeren, er åbenbart urimeligt. Det vil endvidere kunne indgå i vurderingen, om der er andre nærliggende alternativer til retssag end dem, der er nævnt i nr. 5, eksempelvis udnyttelse af en administrativ klageadgang, som bør forsøges, før der i givet fald anlægges retssag.

Hvis Institut for Menneskerettigheder i medfør af § 10, stk. 3, i lov om etnisk ligebehandling har henstillet, at der meddeles fri proces, vil der normalt uden videre skulle gives fri proces, når betingelserne i den foreslåede regel i retsplejelovens § 325 er opfyldt. Det samme gælder, hvis Folketingets Ombudsmand i medfør af § 23 i lov om Folketingets Ombudsmand har henstillet, at der meddeles fri proces i anledning af forhold, der er omfattet af ombudsmandens virksomhed.

En henstilling fra Folketingets Ombudsmand om at meddele fri proces kan også imødekommes, hvis de økonomiske betingelser ikke er opfyldt, jf. herved forslaget til retsplejelovens § 329, der svarer til den gældende § 331.

Stk. 3 indeholder en særlig afvejningsregel for tre typer af sager. Det drejer sig om sager om opsigelse eller ophævelse af boliglejemål, sager om opsigelse eller ophævelse af ansættelsesforhold og sager om personskade. Det foreslås, at den præsumptivt svagere part – dvs. henholdsvis lejeren, arbejdstageren og skadelidte – i disse sager skal anses for at have rimelig grund til at føre proces, medmindre de i stk. 2, nr. 2-5,